

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sexual rehabilitation after treatment for gynaecological cancer

Bakker, R.M.

Citation

Bakker, R. M. (2017, May 16). *Sexual rehabilitation after treatment for gynaecological cancer*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/49750>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/49750>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/49750> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Bakker, R.M.

Title: Sexual rehabilitation after treatment for gynaecological cancer

Issue Date: 2017-05-16

Authors and their affiliations

Leiden University Medical Centre, Leiden
Department of Gynaecology

Ellen H.E. de Groot, MSc

Cor D. de Kroon, MD PhD

Moniek M. ter Kuile, PhD

Willeke Mingelen, MD

Baptist J.B.M.Z. Trimbos, MD PhD

Charlotte C. Tuijnman-Raasveld, MSc

Willemijn M. Vermeer, PhD

Department of Medical Decision Making

Anne M. Stiggelbout, PhD

Department of Radiation Oncology

Carien L. Creutzberg, MD PhD

Mirjam S. Laman

Remi A. Nout, MD PhD

Janny G.M. Poelman

Laura A. Velema, MD

ErasmusMC-Cancer Institute, Rotterdam
Department of Gynaecology

Lena H.C. van Doorn MD PhD

Willemien C.P. Hompus

Department of Radiotherapy

Cora Braat

Jan Willem M. Mens, MD

Academic Medical Centre, Amsterdam
Department of Gynaecology

Marloes Derks, MD

Gemma G. Kenter, MD PhD

Luc R.C.W. van Lonkhuijzen, MD PhD

List of publications

Peer-reviewed publications

- [Bakker RM](#), Pieterse QD, van Lonkhuijzen, LCRW, Trimbos JBMZ, Creutzberg CL, Kenter GG, de Kroon CD, ter Kuile MM. A controlled study on vaginal blood flow during sexual arousal among early stage cervical cancer survivors treated with conventional radical or nerve-sparing surgery with or without radiotherapy. *International Journal of Gynecological Cancer* 2017; in press.
- [Bakker RM](#), Kenter GG, Creutzberg CL, Stiggelbout AM, Derks M, Mingelen W, de Kroon CD, Vermeer WM, ter Kuile MM. Sexual distress and associated factors among cervical cancer survivors: A cross-sectional multicenter observational study. *Psycho-Oncology* 2016; epub. doi:10.1002/pon.4317
- [Bakker RM](#), Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, Creutzberg CL, ter Kuile MM. A nurse-led sexual rehabilitation intervention after radiotherapy for gynaecological cancer. *Supportive Care in Cancer* 2017; 25: 729-737. doi:10.1007/s00520-016-3453-2
- Derks M, van Lonkhuijzen LRCW, [Bakker RM](#), Stiggelbout AM, Westerveld GH, Roovers JPWR, Kenter GG, ter Kuile MM. Long-term morbidity and quality of life in cervical cancer survivors; a multicentre comparison between surgery and radiotherapy as primary treatment. *International Journal of Gynecological Cancer* 2017; in press. doi:10.1097/IGC.0000000000000880
- Vermeer WM, [Bakker RM](#), Kenter GG, Stiggelbout AM, ter Kuile MM. Cervical cancer survivors' and partners' experiences with sexual dysfunction and psychosexual support. *Supportive Care in Cancer* 2016; 24: 1679-1687. doi:10.1007/s00520-015-2925-0
- [Bakker RM](#), Vermeer WM, Creutzberg CL, Nout RA, Mens JWM, ter Kuile MM. Qualitative accounts of patients' determinants of vaginal dilator use after pelvic radiotherapy. *Journal of Sexual Medicine* 2015; 12: 764-773. doi:10.1111/jsm.12776
- [Bakker RM](#), ter Kuile MM, Vermeer WM, Nout RA, Mens JWM, van Doorn HC, de Kroon CD, Hompus WCP, Braat C, Creutzberg CL. Sexual rehabilitation after pelvic radiotherapy and vaginal dilator use: Consensus using the Delphi method. *International Journal of Gynecological Cancer* 2014; 24: 1499-1506. doi:10.1097/IGC.0000000000000253
- Vermeer WM, [Bakker RM](#), Stiggelbout AM, Creutzberg CL, Kenter GG, ter Kuile MM. Psychosexual support for gynecological cancer survivors: professionals'

current practices and need for assistance. *Supportive Care in Cancer* 2014; 23: 831-839. doi:10.1007/s00520-014-2433-7

- Vermeer WM, Bakker RM, Kenter GG, de Kroon CD, Stiggelbout AM, ter Kuile MM. Sexual issues among cervical cancer survivors: how can we help women seek help? *Psycho-Oncology* 2014; 24: 458-464. doi:10.1002/pon.3663
- Garvelink MM, ter Kuile MM, Bakker RM, Geense WJ, Jenninga E, Louwe LA, Hilders CGJM, Stiggelbout AM. Women's experiences with information provision and deciding about fertility preservation in the Netherlands: 'satisfaction in general but unmet needs'. *Health expectations* 2013; 28:956-968. doi:10.1111/hex.12068

Other publications

- Bakker RM, Mens JWM, Creutzberg CL, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, de Kroon CD, van Doorn HC, ter Kuile MM. Aandacht voor het herstel van de seksualiteit: Begeleiding na radiotherapie bij gynaecologische kanker. *Oncologica* 2016; 33: 30-34.
- Bakker RM, ter Kuile MM, Vermeer WM, Nout RA, Mens JWM, van Doorn HC, de Kroon CD, Hompus WCP, Braat C, Creutzberg CL. Seksuele problemen na radiotherapie bij gynaecologisch oncologische tumoren. In: Slager E., editors. *Reproductieve geneeskunde, Gynaecologie en Obstetrie anno 2015*. Haarlem: DCHG., pp 55-60.
- Vermeer WM, Stiggelbout AM, Kenter GG, Bakker RM, ter Kuile MM. Behoeftte van vrouwen en hun partners aan seksuologische ondersteuning na behandeling van baarmoederhalskanker. *Tijdschrift voor Seksuologie* 2014; 38(3): 111-116.

In the press

- Transler C. Het gebruik van vaginale pelotteset: Het herstel van seksualiteit na radiotherapie. *Olijfschrift* 2015; 30: 5-7.
- Vegter MA. Klachten na de behandeling van gynaecologische kanker. *Olijfschrift* 2015. Beschikbaar via <https://www.kanker.nl/organisaties/olijf/6834-klachten-na-de-behandeling-van-gynaecologische-kanker>
- Tamminga SJ. Interventie uitgelicht. *Psychosociale Oncologie NVPO* 2015; 23: 10.
- Schultz WCM. Het orakel heeft gesproken: Over de begeleiding bij de seksuele rehabilitatie na bestraling voor gynaecologische kanker. *Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie & Gynaecologie* 2015; 28: 51.
- Hillen MA. Onderzoeker uitgelicht. *Psychosociale Oncologie NVPO* 2013; 21:10.

Conference presentations

Oral presentations

- Cervical cancer survivors' sexual distress, associated factors and sexual pain worry: A cross-sectional multicenter observational study. 2016: 42nd Annual International Academy of Sex Research (IASR) Conference, Malmö, Sweden.
- Seksueel revalidatieprogramma voor gynaecologische kankerpatiënten na radiotherapie: Een pilot-studie. 2016: WOG/DGOG symposium, Driebergen.
- Seksuele problemen na radiotherapie bij gynaecologische oncologische tumo-

- ren. 2015: 20^e Doelencongres Infertiliteit, Gynaecologie en Obstetrie, Rotterdam.
- Kwalitatief onderzoek naar determinanten van vaginale dilator gebruik onder gynaecologische kankerpatiënten behandeld met radiotherapie op het bekkengebied. 2015: 21^e Nederlandse Vereniging voor Psychosociale Oncologie (NVPO) Congres, Utrecht.
 - Qualitative accounts of patients' determinants of vaginal dilator use after pelvic radiotherapy. 2015: 4th Association for Researchers in Psychology and Health (ARPH) Conference, Gent, België.
 - Kwalitatief onderzoek naar determinanten van vaginale dilator gebruik onder gynaecologische kankerpatiënten na radiotherapie. 2014: Nederlandse Vereniging voor Seksuologie (NVVS) Wetenschapsdag, Amsterdam.
 - Sexual rehabilitation after radiotherapy for gynecological cancer: Consensus among professionals using the Delphi method. 2014: 13th International Congress of Behavioural Medicine (ICBM), Groningen.
 - Seksuele revalidatie na radiotherapie voor gynaecologische kanker. 2014: WOG/DGOG symposium, Driebergen.
 - Sexual complaints among cervical cancer survivors: Who suffers the most? 2013: 2nd Annual Association for Researchers in Psychology and Health (ARPH) Conference, Enschede.
 - Objective measurement of sexual arousal in women with Diabetes Mellitus type I. 2012: Wetenschappelijke Vereniging voor Seksuele Dysfunctie (WVSD) Congres, Ede-Wageningen.
 - Cervical cancer survivors' sexual distress, associated factors and sexual pain worry: A cross-sectional multicenter study. 2017: 6th Annual Association for Researchers in Psychology and Health (ARPH) Conference, Leiden.
 - Pelottebehandeling bij vrouwen met gynaecologische kanker na radiotherapie. 2017: 21^e Nederlands-Vlaams Doelencongres Infertiliteit, Gynaecologie en Obstetrie, Rotterdam.

Poster presentations

- Bakker RM, Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, ter Kuile MM, Creutzberg CL. A sexual rehabilitation programme for gynaecological cancer patients after radiation therapy: Final results of a pilot-study. 2016: 16th Biennial Meeting of the International Gynecologic Cancer Society (IGCS), Lissabon, Portugal.
- Bakker RM, Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, Creutzberg CL, ter Kuile MM. A sexual rehabilitation programme for gynaecological cancer patients after radiation therapy: Final results of a pilot-study. 2016: 18th International Psycho Oncology Society (IPOS) Congress, Dublin, Ireland
- ter Kuile MM, Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, Creutzberg CL, Bakker RM. A pilot study of a sexual rehabilitation programme for gynaecological cancer patients after pelvic radiation therapy. 2016: 42nd Annual International Academy of Sex Research (IASR) Conference, Malmö, Sweden.

- Bakker RM, Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, Creutzberg CL, ter Kuile MM. A pilot-study of a sexual rehabilitation programme for gynaecological cancer patients after radiotherapy. 2015: 19th European Gynaecological Oncology (ESGO) congress, Nice, France.
- Bakker RM, Vermeer WM, Stiggelbout AM, Kenter GG, ter Kuile MM. Factors related to sexual distress among cervical cancer survivors and their partners: A cross-sectional multicenter observational study. 2015: World Congress American Psychosocial Oncology Society & International Psycho-Oncology Society (APOS/IPOS), Washington DC, United States.
- Bakker RM, Vermeer WM, Creutzberg CL, Mens JWM, Nout RA, ter Kuile MM. Sexual rehabilitation after pelvic radiotherapy: Patient-reported determinants of vaginal dilator use. 2014: 40th Annual International Academy of Sex Research (IASR) Conference, Dubrovnik, Kroatië.
- Bakker RM, Mens JWM, de Groot HE, Tuijnman-Raasveld CC, Braat C, Hompus WCP, Poelman JGM, Laman MS, Velema LA, de Kroon CD, van Doorn HC, Creutzberg CL, ter Kuile MM. A nurse-led sexual rehabilitation intervention after radiotherapy for gynaecological cancer. 2017: 6th Annual Association for Researchers in Psychology and Health (ARPH) Conference, Leiden.

Curriculum vitea

Rinske Bakker werd op 7 oktober 1985 geboren te Amsterdam. Tijdens haar middelbareschooltijd woonde zij in Lelystad, alwaar zij in 2003 haar VWO-diploma haalde op de Interconfessionele Scholengemeenschap Arcus. In datzelfde jaar startte zij met de Bachelor Psychobiologie aan de Universiteit van Amsterdam. Na haar Bachelordiploma te hebben behaald (2006) (bene meritum, met genoegen) kwam ze - na een half jaar reizen in Zuidoost Azië - tot de conclusie minder in het lab en meer in de praktijk geïnteresseerd te zijn. In de jaren die volgden werden zowel de Bachelor Klinische Psychologie (2010) als de Honoursmaster Gezondheidszorgpsychologie (2011) afgerond (bene meritum, met genoegen) aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens haar afstudeerstage in 2010-2011 was ze 10 maanden werkzaam op de polikliniek Psychosomatische Gynaecologie en Seksuologie, afdeling Gynaecologie, in het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) te Leiden. Na het behalen van haar masterdiploma in 2011 startte ze daar als onderzoeksassistent op het KWF-project "Sexual complaints in female cancer survivors: Is there a need for treatment?". Vanaf begin 2012 werd zij op deze afdeling aangesteld als PhD-kandidaat.

Haar promotieonderzoek is zij blijven combineren met een dag per week patiëntenzorg; tijdens de eerste drie jaar in een psychotherapiepraktijk in Amsterdam en in het laatste jaar op de polikliniek Psychosomatische Gynaecologie en Seksuologie in het LUMC. Daarnaast heeft zij in 2015 de post-masteropleiding 'Basiscursus Cognitieve Gedragstherapie' afgerond. Van 2015 tot 2017 is Rinske tevens actief lid geweest van de werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek van de Nederlandse Vereniging voor Psychosociale Oncologie (NVPO).

Na het afronden van haar PhD start zij per 1 april 2017 met de opleiding tot Gezondheidszorgpsycholoog op de polikliniek Seksuologie/Psychosomatische Gynaecologie en de afdeling Medische Psychologie in het Academisch Medisch Centrum (AMC) te Amsterdam.

Dankwoord

Graag bedank ik allereerst alle vrouwen en hun partners die na hun gynaecologische kankerbehandeling gemotiveerd waren om deel te nemen aan mijn onderzoek, en daarmee belangeloos wilden helpen met als doel de kwaliteit van leven te verbeteren van toekomstige patiënten. Patiëntenvereniging Olijf bedank ik ook voor haar inzet.

Ik dank ook de vele radiotherapeut-oncologen, gynaecoloog-oncologen, gespecialiseerd verpleegkundigen en seksuologen afkomstig uit alle gynaecologische oncologie centra in Nederland, die bereid waren hun expertise in te zetten en hun mening te geven in een van onze studies.

In het bijzonder wil ik mijn begeleider en co-promotor Moniek ter Kuile, en promotor Carien Creutzberg bedanken voor hun grote betrokkenheid tijdens mijn promotietraject. Ik heb veel geleerd van onze overlegmomenten op meerdere fronten. Ik dank mijn tweede promotor Baptist Trimbos voor zijn betrokkenheid en nuttig commentaar.

Veel dank gaat ook uit naar mijn co-auteurs, en de leden van de Leids-Rotterdamse en Leids-Amsterdamse projectgroepen rondom 'Seksualiteit na gynaecologische kanker'. Jullie leerden mij hoe leuk het is om in een multidisciplinair team te werken aan een gezamenlijk doel. Gerrit Hietbrink wil ik bedanken voor het vormgeven van de door ons ontwikkelde voorlichtingsfolders voor patiënten en mijn proefschrift.

Willemijn, bedankt voor je oprechte interesse en waardevolle begeleiding tijdens de eerste helft van mijn promotie. Ik wil jou graag bedanken, evenals mijn lotgenoten Lianne, Mirte, en Mirjam, alle stagiaires, mijn collega-onderzoekers van de afdelingen Klinische Genetica, Medische Besliskunde, Klinische Oncologie en Urologie, en van de Nederlandse Vereniging voor Psychosociale Oncologie. Zowel voor de vriendschap, het sparren, het normaliseren van het onderzoeksproces, maar vooral ook voor het gedeelde plezier na werktijd. Ook de andere collega's van de 'poli Seks': bedankt voor het meedenken over mijn werkzaamheden vanuit een andere invalshoek, het mogelijk maken van patiëntenzorg en de gezellige *moral support* ter afwisseling van het harde werken.

Al mijn lieve vrienden die ik heb leren kennen in Amsterdam en Lelystad: waar zou ik zijn zonder jullie steun, wijze raad, en vooral jullie welkome afleiding in de vorm

van een lach en een dans. Dat maakt een mens rijk. Pap, mam en mijn zusje Martje, bedankt voor jullie vertrouwen in mijn intellect. Mijn nieuwsgierigheid en doorzettingsvermogen heb ik van jullie meegekregen. Jullie bedank ik, tezamen met mijn ooms, tantes, neven en nichten, voor jullie onverminderde interesse. Oma, ik weet dat u er graag bij had willen zijn, maar volgens mij bent u niet ver weg. Boris, jij bent een cadeau.

